

ARTESA DE LLEIDA

1978

LA JUNY

FEMOSA

LA FEMOSA butlletí intern de l'Agrupació Cultural

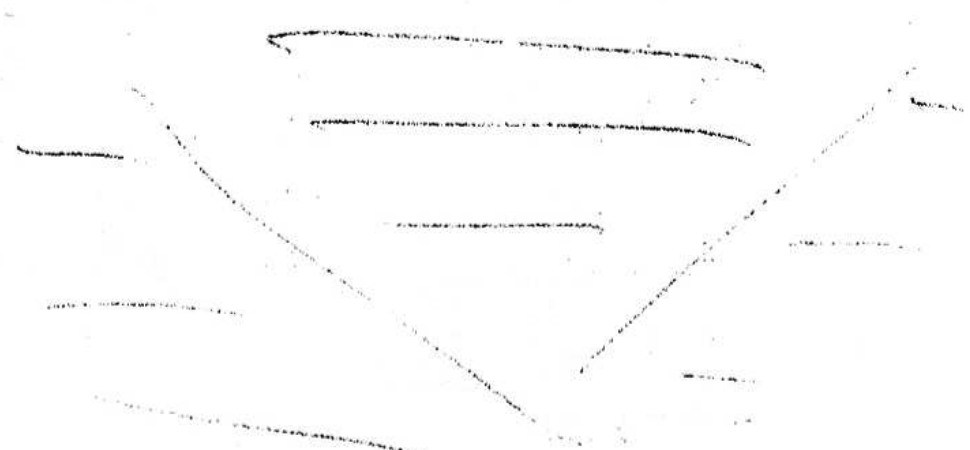
"LA FEMOSA" ----- carrer del Castell Nº 23

ARTESA DE LLEIDA = = JUNY DEL 1978

XX
X=====XX
XX

INDEX

HUMOR	pàgina	4
PORTIC	"	5
SOBRE LA FESTA DE LA VELLESA	"	6
"CAMARAS AGRARIAS" O UN PLAT DE LLENTIES	"	8
ELS INSECTES I ALTRES CUCS	"	10
FULLS D'HISTORIA	"	15
ELS SENYALS DE PICAPEDRES A L'ESGLÉSIA D'ARTESA	"	19
ABANÇOS I RETROCESOS CULTURALS		21

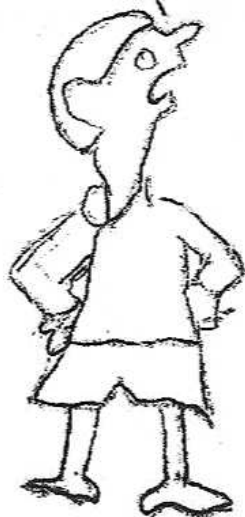

HUMOR

Diu que amb la pedra que ha caigut a Motlleu
faran la panificadora, el polisportiu i els
dipòsits.

Mare,
si menjo em faré
gran com el pare
i hauré de treballar
com ell ?

PORTIC

En l'última pàgina del darrer butlletí, hi havia la notícia de les recients / selebrades eleccions a la "Camara Agraria Local". D'aques polèmiques cambres que han estat, durant tot aquest temps, el motiu principal de conversa. Fins i tot s'ha selebratt una reunió de poble per a aclarir la ja molt clara posició de la gent.

En aquesta esmentada reunió de poble ens vam poder adonar, una vegada més, de la poca capacitat que tenim els artesencs pel dialecte / ben estés. esclar que els ànims, les posicions, estaven molt tensats, però, això tampoc no és cap justificant per a embroncar a un opinant ni de volerfer callar a un altre pel fet que no era d'Artesa, encara que sí relacionat, i afectat, per la "Camara Local".

La democràcia, la convivència col·lectiva, passa precisament pels drets i obligacions, i pel respecte a les opinions, favorables o no, dels altres. Ens ho hem de posar a pensar des de dins, i hem d'anar esmentant aquestes asprors que dificulten el dialecte.

SOBRE^{LA} FESTA DE LA VELLESA

Després de llegir el butlletí de "La Femosa" corresponent al mes de Maig, vaig tenir una profunda desil·lusió, ja que en el qual no hi havia cap article dedicat a la festa de la vellesa; només, si cal tenir-les en compte, les dotze ratlles que parlaven de les obres de teatre que en aquest dia es van representar. Es va passar per alt com una cosa sense importància?

També em succeí el mateix a l'escoltar / els comentaris de la gent a l'acabar-se la festa, la qual només tenia paraules per a dir: "Què bé ho ha fet aquell. "De com es va equivocar aquella. "Què bé que ballaven". "Oh què "gapa" la nena". "Oh que "guapo" el nen". "Què graciosos! Què vònics!; ... Però no vaig sentir cap comentari sobre la festa, sobre la veritable importància de la festa com a homenatge d'agraïment sincer. Sí, esclar, la festa en l'aspecte d'assistència de gent, d'entreteniment, de diversió, resultà un èxit. En l'aspecte / primordial, però, i que hauria d'ésser el que imo- gués a organitzar aquesta festa resultà un fracàs, em refereixo a l'esperit de la festa, al caire que se l'hi hauria de donar, a l'ambien de la mateixa.

Però, és què realment es volgué organit-

zar una festa una festa d'homenatge ? O és què es caigué en la trista rutina de fer una festa més o menys igual, més o menys diferent que l'any passat ?.

Es molt trist de dir-ho i reconeixer-ho però, la veritat és que "La Festa de la Vellesa " ha perdut tot l'aspecte d'homenatge, d'agraïment, de reconeixament als vells. Aquest any ha resultat ser, només, una de tantes festes que es fan o que es podrien fer. I fent comparacions us diré que sembla aquells vestits plens de càmfora per a que es guardin, per a que ens traguin de qualsevol / compromís, generalment, una vegada a l'any. Jo recomanaria de que es canviés de vestit; de que se'n comprés un de nou a fi de puguer-lo lluir, no no més els dies de compromís, sinó tot l'any.

I per acabar us diré que sinó canvia , ens endurem un trist record, a la memòria, d'una festa que podia, però, que no valia.

Felip Gallart

Les "Camaras Agrarias"

o Un plat de lleties

El desvetllament dels pagesos cara a reivindicar els seus drets, fa molta por a alts nivells de l'estat espanyol i per evitar-ho, o retardar-ho al màxim, és per la qual cosa es va crear (ja avans del 15 de juny del 1977, data en que oficialment comença la "democràcia" a Espanya) les "Camaras Agrarias". No hi feia res que els pagesos / protestessin... "Camara" tindreu !!

A l'indústria la gent s'agrupa als sindicats per a reivindicar els seus drets, als pagesos això no els està permès. Els sindicats sí que són legals, però, en comptes de convocar eleccions / sindicals, que és el que s'ha fet al sector industrial, miren de fer-nos passar amb passeres. De moment voteu les "Camaras".

No volem "Camaras", volem eleccions sindicals al camp!. Res de res: "Camaras" tindreu !!!.

S'han valgut dels serveix (subvencions, segurs, crèdits...) per a fer-nos mossegar l'esquer del plat de lleties, amb el qual hem de renunciar a totes les nostres aspiracions com a ciutadans, treballadors del camp, que som.

Esaú, el personatge bíblic que afamat com estava-
no es va aturar a pensar el que allò significava-
i va renunciar a la legitimitat del seu heradatge /
patriarcal davan d'un plat de lleties ben cunya-
des que l'astut de Jacop, el seu germà, li oferia
Que miserable l'home que ven el seu patrimoni per
no saber fer front a la gana, una gana momentàne
a que el coaccionà fins al punt de no veure-hi /
més enllà del parant, de no pensar ni un instant
en l'endevenir. Que trist, penso, que per uns "ser-
veix", per molt necessaris que siguin en aquests/
moments, renunciar a poder ser en un futur immedi-
at els protagonistes de les nostres reivindicaci-
ons col.lectives.

La falta de visió de futur, ofegar-se en un prome-
ma immediat sense ni intentar buscar-li la solu-
sió per un altre costat, és per la qual cosa Esaú
canvià el patrimoni per un plat de lleties. Per
aquesta mateixa manca de visió de futur; creure /
que tot el món s'aturat en aquell moment, és pel/
qual (cosa que jo no m'he sapegut explicar mai)
al Magatzem, ara de la "Camara Local" s'hi va pin-
tar un gran retol que hi diu: ALMACEN DE LA
MANDAO SINDICAL DE LABRADORES Y GANADEROS. L'"Her-
mandad" ja està enterrada i l'idioma castellà, a-
llí tant volgudament altiu, ha passat a ser coofi-
cial, tot i no ser allí on anavem. Quin futur po-
den tenir les "camaras", aquestes cambres imposa-
des des de dalt, dins d'una democracia creixent ?
És que amb un minim de visió de futur no es pot /
reveure ? Hi han pensat ?

ELS

INSECTES

i ALTRES

CUCS

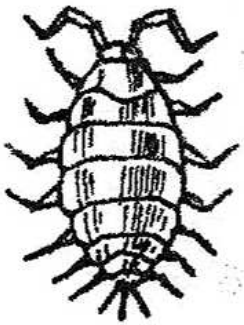
És freqüent sentir parlar a la gent dels insectes, ja sigui com a plagues del camp (escarabats de la trumfa, bernats, arugues...) ja sigui de dins de les cases (escarabatines, mosques, polls de gallina..). Moltes vegades, però, diem insectes a cucs i altres vestioles que zoològicament, i per unes diferències notables, no ho són.

Per a que puguem tenir una idea, general de les diferències més acusades dels insectes amb els altres artròpodes, publicarem unes taules amb dibuixos i amb una petita explicació. Si ens hi fixem una mica, ja no ens costarà gaire de diferenciar-los.

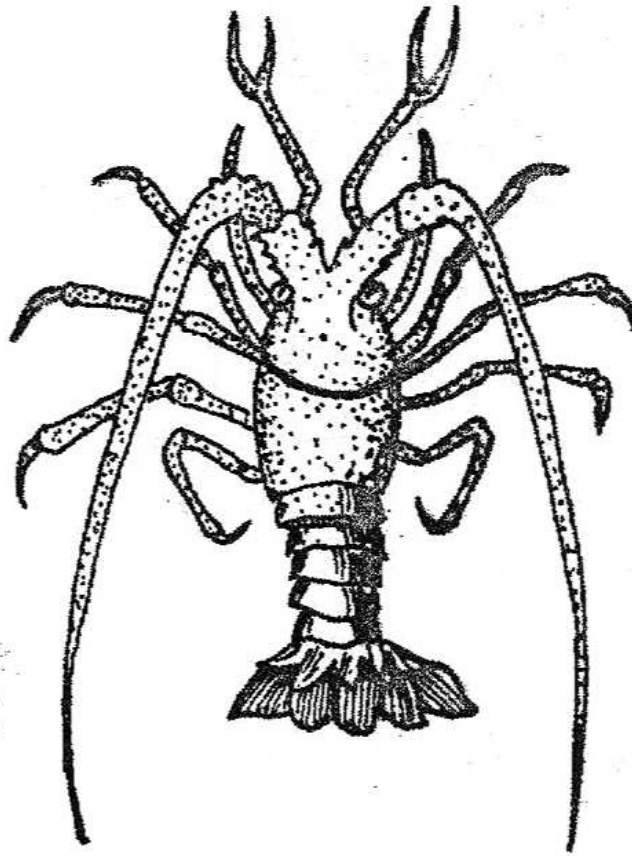
Els ARTRÒPODES o animals articulats pertanyen a quatre classes principals que són (vegeu les taules) CRUSTACIS, ARACNIDS, MIRIÀPODES i INSECTES.

(aquestes notes les hem tret del llibre ELS NOSTRES INSECTES de J. Vilarrúbia).

CRUSTACIS

truja

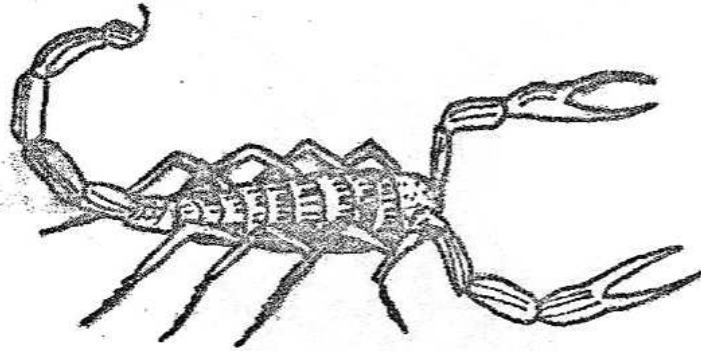
llagosta

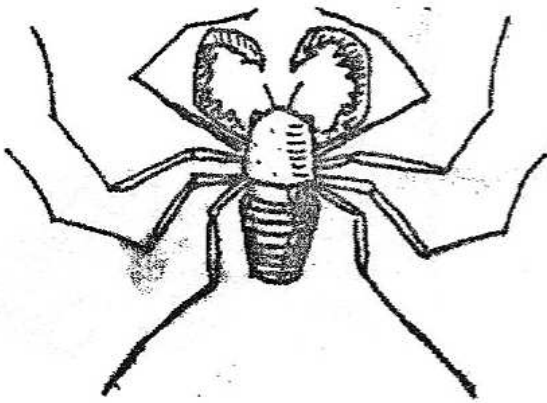
cranc

ELS CRUSTACIS tenen, almenys, cinc parells de potes ambulatòries, dos jocs de banyes o antenes, hi no n'hi haca ha cap que dugui ales. Al terme d'Artesa s'hi poden trobar: TOSSINETS, CRANS DE RIU, i altres

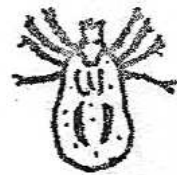
ARÀCNIDS

escorpí

aranya

paparra

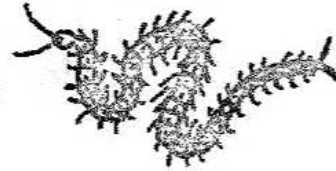
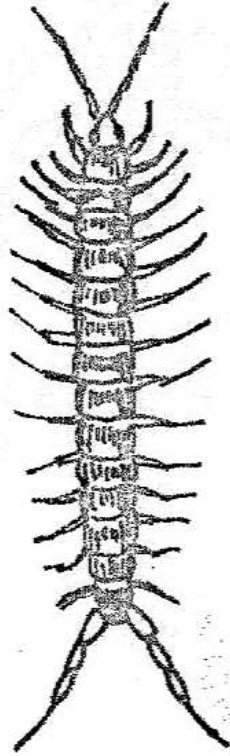
ELS ARACNIDS tenen quatre parells de potes, i manquen d'ales i d'antenes. Dins del nostre terme hi podem trobar, entre altres :

ARANYES de fi diferents menes. ESCORPINS i CAPANRES

MIRIÀPODES

milpeus

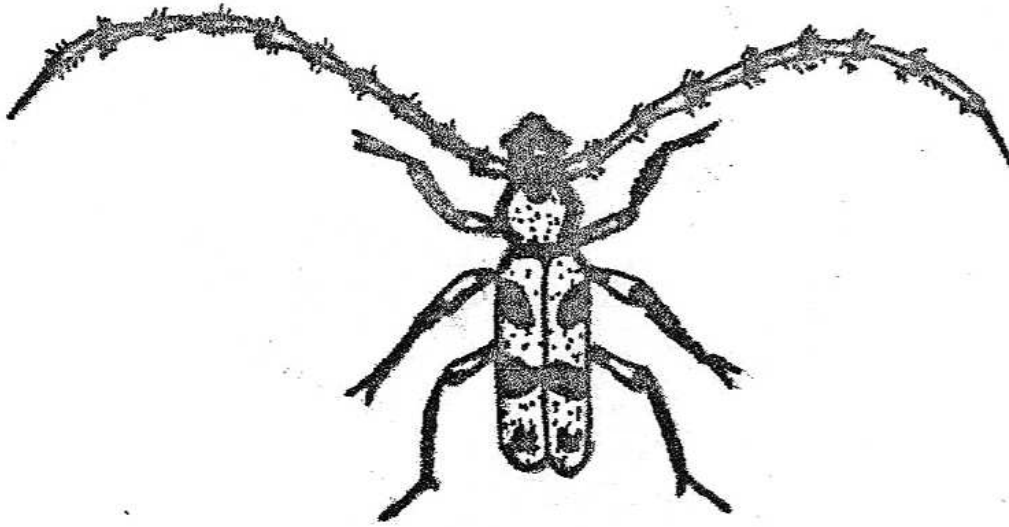
centpeus

escorpina

ELS MIRIÀPODES tenen un gran nombre de potes (de 10 a 173 parells), un parell de banyes o antenes, i també són àpters (no tenen ales) a Artesa hi podem veure:

MIL PEUS. ESCORPINA, CENT PEUS, MALESPIQUES

INSECTES

escarabat

papallona

vespa

ELS INSECTES

es caracteritzen pel fet de posseir tres parells de potes, un sol parell de banyes i, gairebé sempre, dos parells d'ales. A Artesa n'hi podem veure una infinitat. Són insectes les PAPALLONES, ELS ESCARABATS, LES VESPES, LES CIGALES i una llista llarguíssima...

Ja en parlarem un altre dia

FULLS d'HISTÒRIA

El Sr. Prim Bertran i Roigéén el volum XIV de "Cuadernos de Historia Economica de Cataluña", ens presenta a les pàgines 63-77 els comptes d'un viatge que feu a l'any 1409, per Catalunya No. el comanador de Gardeny fra Ferran de Sinca. Aquests comptes es troben a l'Arxiu de la Corona d'Argó de Barcelona, apartat de Snt. Joan de Jerusalem, secció 2^a, armari 32, lligall 12.

Aquest viatge fou realitzat duran els mesos de Gener, Febrer i Març del dit any 1409. La comitiva que dugué a terme aquest viatge sortí de Barcelona el dilluns dia 8 de Gener del 1409 i al llibre s'acàba el dimarts dia 18 de Març del mateix any a l'Espluga de Francolí.

Segons l'autor del mencionat treball diu que formaven la comitiva, apart de l'esmentat fra Ferran de Sinca, un aguatzil, un escrivà (enlluís), en Perico (qui pensa de la mula de mossén, tres fadrins i dotze o tretze vesties (mules "rocins"). La comitiva duia doncs tres tipus de personal, un de caire militar, per la defensa, l'altre que tenia cura de l'aspecte administratiu i un tercer dedicat al tragí.

La ruta es realitzà pel camí vell reial i pel costat esquerre del Llobregat s'arribà-

a Sant Andreu de la Barca on després d'haver traspassat el riu amb la barca, s'arriba a Martorell, Piera, Igualada, Santa Coloma de Queralt i Montblanc, i d'aquí com indica el treball, per ordre cronològic, passaren a l'Espluga de Francolí, Barberà, Les Borges Blanques, Corbins, Vilanova de la Barca, Barbens, Les Belianes, Vallfogona de Riu-corp, Vallbona de les Monges, Artesa de Lleida, Sant Martí de Maldà, Vallbona de Riucorp (altravegada), Glorieta, Belltall i per fi l'Espluga de Francolí que com hem dit abans fou el final del viatge, en aquesta darrera població hi arribaren el dia 14 de febrer del 1409.

El Sr. Prim remarca diferents aspectes molt interessants del viatge, com és ara l'alimentació dels homes i de les vesties, preus etc. Ara a nosaltres, tot i éssent interessant el treball-sense, ens ha semblat, seguint la línia marcada als anteriors butlletins, de publicar només, tot el referent a Artesa. Cal dir al respecte que la nostra vila la comitiva hi arribà el dia 20 de Gener a l'hora de sopar, i hi feu estada fins el dia 2 de Febrer en que partiren cap a Sant Martí de Maldà.

El document original diu així :

Dilluns damunt dit, a .XX. del dit mes, som/ a sopar Artesa.

No despenem pa ne vi/ car de Gardeny ne portaren. Costà carn, la qual pres fra Barnat Granell

preu .II. sous .X. diners
Dimarts, a .XXII. del dit mes, Artesa/

Costà carn de moltó sopar

Preu .I. sou .VI. diners/

Dimecres, a .XXXIII. del dit mes / Artesa
costà car de moltó preu .III. sous .XI. diners/

Dijous, a .XXIII. del dit mes, Artesa/
Costaren carn de moltó preu .II. sous .X. diners

Divendres, a .XXV. del dit mes, Artesa/
Costaren hous preu .X. diners/
Item costaren fosols preu .III. diners

Dithmenge, a .XXVII. del dit mes, /Artesa.
Costò carn de moltó preu .VI. sous .III. diris.

Dilums, a XXVIII. del dit mes, / Artesa.
Costà carn de moltó preu .III. sous .V. diners/

Dimarts, a .XXVIII. del dit mes/ Artesa.
Costà carn de moltó preu .III. sous .II. diners

Dimecres, a XXX. del dit mes, Artesa/
Costà carn de moltó preu .V. sous .I. diner/

Aquest dia mateix, costà una / ma de papar
preu .I. sous .IIII diners/

Dijous, a XXXI. del dit mes. Artesa./
Costà carn de moltó preu .I. sou .II. diners/
Preu de plana: .XXXIIII. sous .VIII. diners
//(6 r.)

Item lo dia damunt (dit). doní a mossèn per
pagar lo barber qui havia affaytat / mossèn, .I.
real d'argent, que val: preu .I. sou .VI. dniers/

Dissabte, s II. de febrer de l'any / damunt
dit, partí mossèn d'Artesa./

Som a sopar a Sant Martí.

Aquests són els dies i les desposes

que es feren a Artesa per la comitiva durant els dies en que s'hi hostatjà. Cal remarcar que duran la seua estància a la nostra vila no despengueran res per a comprar pa ni vi, cosa que feren en tot els llocs en que hi feren estada, ja que segons diu el document, el pa i el vi els hi portaven de Gardeny. Apart això és de remarcar que gairebé tota la dieta estigué fonamentada amb carn de moltó menys el divendres dia 25 de gener en que compraren fesols i ous, segurament per a complir l'obs-tinència de carn. Segurament que els altres arti-cles alimentaris que, no assenyalen els fulls ori-ginals, els hi portaven de Gardeny igual que el pa i el vi, o que els hi donava la persona encar-regada del castell d'Artesa. Tampoc sabem on vivi-en, però segurament que s'hostatjaven a la casa o castell que tenien a Artesa, ja que en el documen original no hi diu res, perquè aquest només parla de les despeses i mai del lloc on habitaven.

Tot això és el que es pot treure dels folis coresponents a la nostra vila i que avui us presentem en els FULLS D'HISTÒRIA del nostre but-lletí, per l'importància que tenen per a la recu-peració del nostre passat.

Josep Ramon Gallart

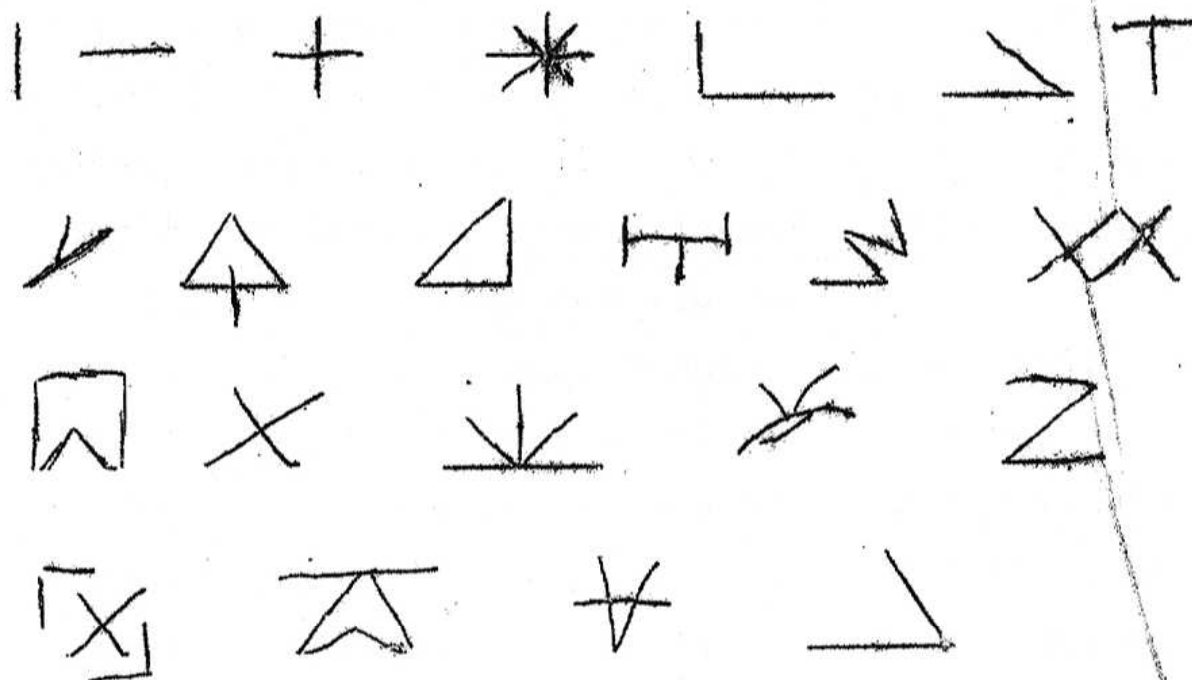
ELS SENYALS DE PICAPEDRER A L'ESGLÈSIA D'ARTESA

Abans que el Josep Ramon anés a tafaneixar a l'Arxiu de la Corona d'Aragó de Barcelona i tornés amb els documents fiabtes que parlen del castell i de les muralles d'Artesa, l'únic testimoni que teniem per a parlar del castell i de les muralles eren els toponims que encara persisteixen (i que ja n'hem parlat en d'altres ocasions) i una altra cosa que recolzava la nostra teoria eren els senyals de picapedrer que hi ha en moltes pedres de l'Església.

Aquest costum de marcar les pedres amb un senyal propi de cada picapedrer era una tradició molt vella. Cada picapedrer (quan treballava a preu fet) posava sempre un mateix senyal a la pedra que ell havia enllestit, així a l'hora de cobrar comptant els senyals de les pedres sabia quantes n'havia picat. Aquest costum s'acabà als segles XIV i XV, això vol dir que quan es va construir l'església actual, aquest costum ja no s'estilava, però que sí a l'església d'Artesa hi ha senyals de picapedrer vol dir de que les pedres provenien d'un altre lloc o construcció més vella, ja amortitzada pensem, doncs, que la majoria de pedres de l'església pertenyien al castell i a les muralles. Aques-

ta teoria encara es pot argumentar amb el fet de que quan es va bastir l'esglèsia (1735) a Artesa hi havia només 27 cases (segons la tradició tramesa pels vells) tradició que deu d'ésser bastant real si pensem que Artesa té a l'any 1718 69 habitants i 389 vuitanta anys més tard. Aquesta poca gent, encara que l'economia fos creixent, mai s'haurien atrevit a construir una esglèsia tant gran sense haver pogut comptar amb pedra abundant picada i, això també és important, aprop.

Repasant les pedres de l'esglèsia, hi hem pogut comptar més de 20 senyals de picapedrer diferents. N'hi ha escampats pels quatre costats de l'esglèsia, però, no n'hi trobareu cap allí on la pedra s'hagué de picar de nou per a donar-li la forma volguda; això és: A les pedres de la porta, als adornaments de la façana i a les finestres i adornaments del campanar. Els senyals són els següents, més o menys ben copiats:

A. C. i R. S.

AVANÇOS i RETROCESSOS CULTURALS

A'alguna manera les persones que tenim de 40 a 50 anys fem de pont entre una vella manera de ser de poble i amb aquesta manera de no és ser ben bé de cap lloc. Nosaltres no podem sentir noltalçia de moltes coses que hem deixat endarrera (com segar, agarberar, garbejar, batre a potes...) perquè ens engresca i atrau fer les coses amb màquines i aparells cada vegada més precisos. Nosaltres hem vist cloure el Neolític i hem vist començar una nova era que ens portarà a fites insuspitades... Però, no és de tot això de que volia parlar.

Tot i amb el tot que tenia de cansat i esgotador el temps que ja hem superat, hi havia un altre aspecte que ara m'agradaria de comentar perquè és un aspecte al qual també hi hem renunciat; i renunciat sense obtenir res encanvi: I em refereixo a l'aspecte humà.

Abans el poble estava format per una comunitat de veïns que s'autonecessitaven per a sobre viure economicament culturalment... Els joves formaven colles naturals per a organitzar-se les seves propies diversions (anar a estollar a la Femosa, a caçar la joca, a fer xans...), les

dones de cada carrer feien les seves rotllanes de cosidores (joves i velles) els dies de cada dia. Als diumenges, les casades, feien les seves perllides de "burro". La gent sortia al carrer a prendre la fresca i a parlar (a contar-se coses i anécdotes i velles dites que d'aquesta manera han perdut fins a nosaltres) en fi, el poble era una comunitat vivent en tot els sentits de la paraula.

Ara, després després de 30 anys tot això ha canviat radicalment; la gentens quedem a casa i precurem guardar, amb rezel, la nostra vida-privada. No tenim contacte amb l'altra gent si no és per assumptes materials (anar a vendre; a comprar). No cal esperar els companys per anar a divertir-se perquè allí on anem, la gent, estrobeta tan desarrelada, tant massificada i amb tant poques inquietuts cultural com qualsevol de nosaltres. Hem vist moltes coses que abans, en una comunitat de poble era impensat d'imaginar, però, hem dixer endarrera tot aquell caliu humà que cap màquina podrà substituir mai.

A.C.

